

II. JURISPRUDÈNCIA

II.1. TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Jaume VERNET I LLOBET

Professor titular de dret constitucional
de la Universitat Rovira i Virgili

Eva PONS I PARERA

Professora de dret constitucional
de la Universitat de Barcelona

Durant el període objecte de ressenya (sentències publicades al BOE d'1 de gener a 31 de març de 1995) només cal mencionar la stc 337/1994 que es va publicar íntegrament en el número anterior d'aquesta revista.

La importància de la stc 337/1994 mereix un tractament molt més profundit que el que es pugui realitzar a través de la seva crònica en aquest apartat de la nostra revista. La transcendència jurídica i política d'aquesta resolució rau en el judici positiu de constitucionalitat emès pel Tribunal Constitucional sobre el model lingüístic de l'ensenyament no universitari dissenyat pel Parlament de Catalunya en la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística. Aquesta sentència ve a afegir-se al conjunt de sentències del Tribunal Constitucional que estableixen les grans línies interpretatives de la Constitució sobre el règim jurídic-lingüístic.

Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, de 23 de desembre de 1994 (BOE núm. 19, de 23 de gener de 1995), ple. Ponent Julio Diego González Campos. Vot particular del magistrat José Gabaldón López.

La secció tercera de la sala tercera del Tribunal Suprem va plantejar la qüestió d'inconstitucionalitat núm. 710/1994 amb relació als articles 14.2, 14.4, 15 (incís primer) i 20 de la Llei catalana 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística (LNL), llei sobre la qual ja es va pronunciar el Tribunal Constitucional en la STC 83/1986 a partir d'un recurs de constitucionalitat interposat pel Govern, però que no va entrar en les qüestions ara debatudes. Convé precisar que en el procés principal davant del Tribunal Suprem es debat la validesa de les normes reglamentàries que apliquen un sistema educatiu determinat denominat de conjunció lingüística o bilingüisme integral (conegut també com «d'immersió lingüística»). Per això, el Tribunal Constitucional no entra a judicar la validesa de les esmentades normes reglamentàries, sinó que estudia els preceptes legals que donen suport a aquestes normes, d'acord amb la seva funció de control de constitucionalitat de les normes amb rang de llei, segons el que preveu l'art. 163 de la CE i el 35.1 de la LOTC. D'aquesta manera, com és preceptiu, el Tribunal limita la seva resolució a allò que estableix la llei, sense sentir-se de cap manera condicionat pel desenvolupament reglamentari d'aquesta, de la qual cosa s'ocuparan els jutges ordinaris (a hores d'ara el Tribunal Suprem ja s'ha pronunciat en la Sentència de 13 de juliol de 1995, en la qual estima els arguments de la Generalitat).

El succint comentari de la Sentència seguirà majoritàriament l'ordre d'exposició del Tribunal Constitucional i se subdividirà en quatre apartats, que corresponen als quatre preceptes impugnats.

A) Pel que fa a l'art. 14.2 de la LNL, aquest precepte establia el dret dels nens a rebre el seu primer ensenyament en la seva llengua habitual, dret que pot ser instat pels pares o tutors i que l'Administració ha de garantir i posar-hi els mitjans necessaris. El Tribunal Suprem entenia que es limitava el dret esmentat solament als nens en la primera etapa educativa. El Tribunal Constitucional basa el seu judici en la finalitat de la normalització, en la interpretació sistemàtica de la LNL, en la idea de progressivitat de la introducció de la llengua catalana i en la d'equilibri respecte dels resultats educatius (FJ 7). Igualment, valora, com és comú en tota sentència sobre el principi d'igualtat, la proporcionalitat de les mesures proposades i, finalment, la incidència social de les mesures (FJ 8).

Per finalitat de les disposicions normalitzadores entén aquelles que tenen per objectiu general el *«de asegurar el respeto y fomentar el uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma y cooficial en ésta y, a este fin, corregir positivamente una situación histórica de desigualdad respecto del castellano, permitiendo alcanzar, de forma progresiva y dentro de las exigencias*

que la Constitución impone, el más amplio conocimiento y utilización de dicha lengua en su territorio» (FJ 7). La Llei té per finalitat «corregir y llegar a superar los desequilibrios existentes entre las dos lenguas oficiales en la Comunidad Autónoma» (FJ 8). El Tribunal Constitucional aborda, doncs, clarament quina és la finalitat normalitzadora, que havia defugit en les primeres sentències i recorda, sense mencionar-lo, l'art. 9.2 de la CE, que demana una actuació positiva de discriminació per part dels poders públics quan la declaració formal de la igualtat fos insuficient per capgirar una realitat contrària a l'efectivitat dels drets, en aquest cas els drets lingüístics. Aquesta posició és molt interessant, ja que el Tribunal Suprem ha entès el principi d'igualtat, durant molt de temps, d'una manera peculiar, en un sentit contrari al que ara estem destacant, ja que no acceptava un tracte discriminatori en favor de les llengües oficials no castellanes, en contra de la doctrina jurisprudencial del Tribunal Europeu dels Drets Humans, que entén la igualtat en sentit material i no solament en sentit formal.

El problema del Tribunal Suprem davant la qüestió de la igualtat és que no comprèn l'Estat espanyol com a ens compost per comunitats autònomes on aquestes tenen un poder de legislar capaç de variar la situació jurídica dels ciutadans. Certa doctrina del Tribunal Suprem denota que, per aquest tribunal, no existeixen drets lingüístics diferents en funció de la distribució territorial del poder polític en comunitats autònomes. Per això, el principi de la igualtat entre els ciutadans no admet que els ciutadans tinguin drets i deures diferents segons la comunitat autònoma en què es trobin. Si la situació és uniforme, el tractament ha de ser també uniforme. Com que aquesta premissa és incorrecta, les conseqüències que n'extreu són també desafortunades jurídicament. Tanmateix, el Tribunal Constitucional ha deixat ben clar que les comunitats autònomes, d'acord amb les seves competències de caràcter polític, poden variar el feix de drets subjctius dels ciutadans. Respecte a la qüestió lingüística, el Tribunal Constitucional parteix de la base que, quant a l'abast de l'oficialitat, cada comunitat autònoma té competència i, per tant, la situació jurídica d'un ciutadà en una comunitat autònoma amb règim de doble oficialitat és diferent de la del mateix ciutadà en una comunitat autònoma en la qual l'única llengua oficial és la castellana (malgrat que cap comunitat autònoma no ho declari). Per això, com que la situació és diferent, el tractament ha de ser diferent. A més a més, el Tribunal Constitucional ha considerat, en ocasions, altres diferències que abunden en un tractament diferenciat com és la consideració de l'expressió estatutària de «llengua pròpia» referida a la llengua «cooficial» (STC 76/1991). Ultra això, el Tri-

bunal ha considerat també la situació històrica precedent contrària al desenvolupament normal de les llengües pròpies no castellanés, cosa que té en compte de cara al procés de normalització i representa l'admissió de tractaments de discriminació positiva, doctrina allunyada de la que sosté normalment el Tribunal Suprem, malgrat haver de seguir la fonamentació jurídica del Tribunal Constitucional (art. 5.1 de la Llei orgànica del poder judicial). Aquest *excursus* és pertinent perquè altrament costa de capir la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada i un conjunt important de sentències del Tribunal Suprem. De manera que, respecte a l'aplicació del principi d'igualtat a qüestions de caràcter lingüístic (i a qualsevol altra tema), cal determinar si les situacions comparades són situacions equivalents (que exigeixen un tractament igual) o diferents (que exigeixen un tractament desigual o diferenciat). En aquest segon cas convindrà encara estudiar si les mesures aprovades són adequades i proporcionades a la finalitat perseguida.

El Tribunal Constitucional resol la qüestió plantejada pel Tribunal Suprem amb la valoració prèvia i l'estudi de dos temes connectats i contradictoris: d'una banda, el pretès dret dels pares (i, si s'escau, dels estudiants) a elegir la llengua en què volen que es faci l'ensenyament no universitari. De l'altra, si les institucions autonòmiques, en l'exercici de les seves competències, estan facultades per determinar la utilització de la llengua pròpia com a llengua docent.

En realitat, la primera pregunta ja havia estat contestada pel Tribunal Constitucional, en ocasions anteriors, i comentades les seves resolucions en aquesta *Crònica*. Ens referim bàsicament a les STC 195/1989 i 19/1990, en les quals es destacava que cap apartat de l'art. 27 no inclou, com a element del dret a l'educació constitucionalment garantit, el dret dels pares que els seus fills rebin l'educació en la llengua de preferència dels seus progenitors. Tanmateix, cal recordar que en el primer supòsit (suscitat al País Valencià) no es negava la possibilitat d'escollir la llengua, ja que els pares, segons triessin llengua castellana o catalana, podien portar-los a centres diferents segons que aquests fossin de línia castellana o valenciana. Sistema diferent de l'aplicat a Catalunya, en què els pares no compten amb centres de «línia castellana», ja que l'opció de la Generalitat és la de conjunció lingüística i no la de la separació en «línies» educatives per raó de la llengua docent.

A parer del Tribunal Constitucional, el dret de tothom a l'educació s'exerceix en el marc d'un sistema educatiu en què els poders públics determinen els *curricula* dels diferents nivells, etapes, cicles i graus, tractant-se d'una activitat reglada. Raó per la qual el dret a l'educació no

implica que l'activitat prestacional dels poders públics en la matèria pugui estar condicionada per la lliure opció dels interessats de la llengua docent (FJ 9 B *in fine*). En conseqüència, es tracta d'una qüestió competencial i no de drets, com ja va apuntar el professor M. A. Aparicio Pérez en el dictamen previ publicat a *La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña* (Barcelona, Institut d'Estudis Autònomic, 1994), pàg. 361-369 i 375, opinió que compartim. Com tota qüestió competencial, el legislador autonòmic no gaudeix d'una competència exclusiva i està sotmès a determinats límits constitucionals que condicionen la seva actuació. Aquests límits, però, segons el Tribunal, permeten albirar, no obstant això, uns certs drets subjectius que es concreten en obligacions que han de suportar les administracions educatives. Així, d'una banda, les institucions educatives han de proveir els mitjans de suport pedagògic adequats que facilitin, al llarg dels estudis no universitaris, el coneixement previ de la llengua oficial diferent de la castellana i, de l'altra, els poders públics han d'establir les mesures de caràcter flexible en l'ordenació legal de l'ensenyament per atendre especials situacions personals, com la d'aquells alumnes que han iniciat els seus estudis en una altra comunitat autònoma (FJ 11). El Tribunal indica que els valors constitucionals de la llibertat i el principi de dignitat i del lliure desenvolupament de la personalitat tampoc no consagren per ells mateixos drets fonamentals (com es va dir a la STC 5/1981, FJ 7), ni es pot entendre, com apunta el Tribunal Suprem, que la introducció de la llengua catalana en el sistema educatiu vulnera aquests principis (FJ 12).

En el FJ 9 B, el Tribunal Constitucional fa una referència a l'art. 3.3 de l'Estatut de Catalunya, que voldríem comentar críticament, ja que segons el Tribunal l'objectiu del dit precepte és la «plena igualtat» de les dues llengües oficials. Del que dedueix que *«mal cabe entender que el deber general de conocimiento del castellano pueda llegar a entrañar el derecho a excluir el empleo del catalán como lengua docente»*, com pretenia l'argumentació del Tribunal Suprem. La conseqüència és correcta, no per l'equiparació de les llengües, sinó per la inexistència d'un dret o d'un deure precís respecte al tema abordat. L'art. 3.3 de l'EAC afirma que la Generalitat crearà les condicions que permetin assolir la seva plena igualtat pel que fa als drets i deures dels ciutadans de Catalunya. Per tant, l'objectiu és la igualtat de drets i deures, no la igualtat d'ús de les llengües. I, en aquest cas, els pares no tenen dret a imposar l'ensenyament ni en català ni en castellà, sinó que es tracta simplement d'una competència organitzativa de la Generalitat. Solament podríem compartir l'opinió del Tribunal Constitucional si la plena igualtat significués la plena equiparació entre

les llengües castellana i catalana quant als efectes que es poden derivar de l'oficialitat i, per tant, quant als drets i deures que de la declaració d'oficialitat es poden deduir.

Respecte al tema competencial, el Tribunal Constitucional reconeix la competència de la Generalitat, d'acord amb l'art. 149.1.30 i l'art. 15 de l'EAC, per establir un règim educatiu propi, tot respectant la legislació bàsica estatal i certs límits que el Tribunal fa derivar de l'art. 3.1 de la CE, és a dir, del deure de conèixer el castellà. El Tribunal afirma que l'esmentat deure pressuposa la satisfacció del dret dels ciutadans a conèixer-lo a través dels ensenyaments rebuts en els estudis bàsics (FJ 10), cosa que ja es preveu en l'art. 14.4 de la Llei de normalització (també impugnada i que s'estudiarà a continuació), en el qual la Generalitat es compromet que en acabar els estudis bàsics l'alumnat podrà utilitzar normalment i correcta el català i el castellà, qualsevol que sigui la llengua vehicular de l'ensenyament.

El primer límit de la competència autonòmica és, doncs, que al final dels estudis es conegui el castellà. El segon límit consisteix en el fet que no s'exclouï el castellà com a llengua docent i que, per tant, s'arribi al coneixement de les dues llengües. Igualment, el Tribunal admet el sistema de conjunció lingüística, perquè respon a un propòsit d'integració i de cohesió social i perquè permet, d'aquesta manera, corregir situacions de desequilibri heretades històricament (FJ 10). Es tracta de condicionants que fonamenten i també limiten l'activitat de la Generalitat, els quals han estat tinguts en compte pel legislador autonòmic i, en conseqüència, consenten a declarar la constitucionalitat de la llei.

B) Respecte a l'art. 14.4 de la Llei de normalització, aquest precepte estableix que tots els nens de Catalunya, qualsevol que sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels seus estudis bàsics.

El Tribunal Suprem entenia que s'afirmava un deure de conèixer la llengua catalana i que aquest deure era inconstitucional, ja que la Constitució només l'exigia respecte al castellà. El Tribunal Constitucional critica aquesta argumentació i recorda la seva doctrina, segons la qual ja s'havia afirmat, l'any 1983, que, en matèria educativa, el deure de conèixer la llengua cooficial «no deriva sólo del Estatuto sino de la misma Constitución» (STC 87/1983, FJ 5 i STC 88/1983, FJ 4). D'aquesta manera, competeix a l'Estat regular l'ensenyament del castellà, i a les comunitats autònomes el de les altres llengües oficials (FJ 14). Aquesta distribució competencial no pot estar exempta de problemes d'aplicació pràctics, ja que és quasi

impossible desenvolupar la competència atribuïda sense afectar l'altra titularitat.

C) Respecte a l'art. 15 (incís primer), aquest precepte diu que no es pot expedir el certificat de grau de l'ensenyament general bàsic a cap alumne que, havent començat aquest ensenyament després d'haver-se publicat aquesta Llei, no acrediti en acabar que té un coneixement suficient del català i del castellà.

El Tribunal Constitucional indica, en primer lloc, que, si és constitucional el deure d'assegurar el coneixement de les dues llengües oficials per part dels poders públics, com ha estat afirmat anteriorment, és evident que la correlativa obligació dels estudiants és també constitucional (FJ 17).

Segonament, el Tribunal estudia la distribució de competències respecte a l'expedició de títols (art. 149.1.30) per si de cas es pogués veure afectada per la norma qüestionada. Segons el Tribunal no hi afegeix cap condició ni modifica les establertes per a l'obtenció del certificat de graduat escolar en la legislació estatal (FJ 18), cosa que no succeïa quan van resoldre la inconstitucionalitat d'un article quasi idèntic de la Llei de normalització lingüística balear (STC 123/1988).

Finalment, el Tribunal Constitucional reafirma la seva posició segons la qual *«el establecimiento de un régimen de cooficialidad lingüística en una parte del territorio del Estado no contradice el principio de igualdad de los españoles en todo el territorio nacional, recogido en el art. 139.1. CE, ya que tal principio no puede ser entendido en modo alguno como una rigurosa y monolítica uniformidad del ordenamiento de la que resulte que en cualquier parte del territorio se tengan los mismos derechos y obligaciones»* (STC 46/1991, FJ 2, avançada anteriorment en les STC 37/1981, 17/1990 o 150/1990, com també en d'altres en què tracta el principi d'igualtat de l'art. 14), per la qual cosa el precepte estudiat entén que és conforme a la Constitució (FJ 19).

D) Respecte a l'art. 20 de la Llei de normalització lingüística, aquest indica que els centres d'ensenyament han de fer de la llengua catalana un vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa. El Tribunal Suprem qüestionava aquest precepte, perquè entenia que expulsava el castellà dels centres docents, malgrat ser la llengua oficial de l'Estat. Altrament, el Tribunal Constitucional, basant-se en l'atribució de llengua pròpia a la llengua catalana, entén que el català és la llengua de l'Administració

educativa, afirmació que vincula directament i exclusiva amb la finalitat de normalització de l'ús del català, que han d'assumir i fer realitat els centres docents situats a Catalunya. D'aquesta manera, continua el Tribunal Constitucional, el precepte *«no entraña en modo alguno que el catalán haya de ser utilizado como lengua única en las relaciones de los ciudadanos con los Centros docentes situados en Cataluña, ni en las de estos con aquellos, con el consiguiente desconocimiento o exclusión del castellano. Pues hemos declarado que en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, los particulares pueden emplear cualquiera de las lenguas oficiales, a su elección»* (FJ 21). Sense desdir el dret dels ciutadans a usar la llengua que més plaent els sigui, això no implica que el català deixi de ser la llengua de l'Administració, en virtut de ser establerta com a llengua pròpia, a més a més de llengua oficial. L'article qüestionat no és inconstitucional perquè pretén l'ús «normal», cosa que no implica un deure o una imposició que, a parer del Tribunal Constitucional, és el que podria justificar el dubte sobre la seva inconstitucionalitat. El Tribunal fineix la Sentència tot dient que l'ús normal i habitual del català no crea un *«entorno idiomático forzado»* (en mots del Tribunal Suprem), ja que *«si el catalán es lengua cooficial en Cataluña y lengua usual en la sociedad catalana, difícilmente cabe imputar al Centro docente, en atención al uso normal y habitual del catalán, la creación de un entorno que no es distinto al de la propia sociedad a la que sirve»*.

II.2. TRIBUNAL SUPREM I DIRECCIÓ GENERAL DE REGISTRES I NOTARIAT

Jaume VERNET I LLOBET

Professor titular de dret constitucional
de la Universitat Rovira i Virgili

Agustí POU I PUJOLRÀS

Professor de dret constitucional
de la Universitat de Barcelona

En el període comprès des del juliol fins al desembre de 1994 hem localitzat diverses sentències del Tribunal Suprem i resolucions de la DGRN, publicades al repertori de jurisprudència Aranzadi, que fan referència a temes jurídic-lingüístics. La primera sentència ressenyada aborda la qüestió

de les proves sobre coneixement de la llengua —en aquest cas, el gallec— amb caràcter obligatori i eliminatori per accedir a la funció pública. El Tribunal Suprem, acollint expressament la doctrina establerta a la STC 46/1991, de 28 de febrer, accepta aquests exercicis, fet que fa preveure una disminució de la litigiositat en aquest àmbit, tal com apuntàvem en l'anterior *Crònica de jurisprudència*. Les dues sentències següents resolen conflictes sorgits en l'àmbit universitari. Una tracta els drets lingüístics de l'alumne, arran de la impugnació d'un examen l'enunciat del qual era en català. L'altra torna a abordar la qüestió de la denominació de les llengües oficials en els estatuts de la Universitat de València, que ja havia estat tractada en una sentència anterior del Tribunal Suprem de la qual vam donar notícia en aquesta *Crònica*. L'última sentència fa referència a l'exigència de traducció al castellà de totes les actuacions que obrin en un procés quan s'entaula un recurs de cassació. En aquest cas, malgrat l'exigència legal i la petició d'una de les parts, el Tribunal no procedeix a ordenar la traducció de la documentació escrita en llengua catalana, fet notori tenint en compte els precedents en sentit contrari.

Pel que fa a les resolucions de la DGRN podem destacar la de 10 de setembre de 1994, que delimita l'eficàcia de la Llei 4/1977, de 4 de gener, en establir que la Llei només possibilita la traducció del nom inscrit abans de la seva entrada en vigor a alguna de les «llengües espanyoles» no castellanes, no sent viable qualsevol altre canvi ulterior. La resta de resolucions no aporten cap innovació considerable en relació amb la doctrina mantinguda per la DGRN.

*Sentència del Tribunal Suprem, de 8 de juliol de 1994, sala 3a. secció 7a.
Ponent: Ramón Trillo Torres. Rep. Ar. núm. 6013 de 1994.*

L'advocat de l'Estat va impugnar un acord de l'Ajuntament d'A Estrada, de Galícia, que havia aprovat les bases d'una convocatòria per a la provisió mitjançant oposició d'una plaça d'auxiliar d'administració general. La base cinquena establí un quart exercici de caràcter obligatori i eliminatori, que consistia en la traducció sense diccionari d'un text en gallec. Aquest exercici puntuava com els tres restants, un màxim de deu punts, essent eliminats els opositors que no arribessin als cinc. El representant de l'Estat arguïa que els termes de la convocatòria vulneraven els articles 14, 23 i 103 de la Constitució, l'article 91 de la Llei de bases de règim local i el 3.1 de la Llei del Parlament de Galícia, de normalització lingüística. Estimava, en definitiva, que l'establiment de l'exercici lin-

güístic d'aquelles característiques transgredia el principi d'igualtat i la prohibició de discriminació.

En primer lloc, el Tribunal Suprem recull la seva última posició sobre els requisits lingüístics en l'accés a la funció pública (vegeu REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 17, pàg. 380-382, 388-389 i 391-392; núm. 18, pàg. 364-368):

«SEGUNDO. — Este Tribunal Supremo, en Sentencia de 16 abril 1990 (RJ 1990, 4978), ha resumido la posición jurisprudencial sobre el debatido tema del valor que es constitucionalmente posible otorgar a los ejercicios sobre lenguas oficiales distintas del castellano, en las pruebas para el acceso a la función pública en las Administraciones de las Comunidades Autónomas que tienen lengua propia.

»Decíamos en dicha sentencia "que la doctrina legal actualmente vigente sobre la materia puede resumirse en los siguientes puntos: primero, que el principio general sigue siendo el de que pueda valorarse como mérito no eliminatorio el conocimiento de las lenguas españolas diferentes del castellano; segundo, que para concretas y determinadas plazas, los poderes públicos competentes pueden darle dicho carácter a la prueba de conocimiento del idioma cooficial de la respectiva Comunidad Autónoma; tercero, que la finalidad de esta excepción al principio general es la de proveer a la presencia en la Administración de personal que habla la lengua vernácula, como modo de garantizar el derecho de usarla por parte de los ciudadanos de la respectiva Comunidad (Sentencia del Tribunal Constitucional de 26 junio 1986 [RTC 1986, 82]); cuarto, que la apreciación del cumplimiento de esta concreta finalidad obliga a considerar discriminatoria la mencionada exigencia cuando se imponga para cubrir plazas que no estén directamente vinculadas a la utilización por los administrados de las lenguas de su Comunidad Autónoma, debiendo reservarse para aquéllas en las que la imposibilidad de utilizarla les pueda producir una perturbación importante en su derecho a usarla cuando se relacionan con la Administración, lo que a su vez implica la necesidad de valorar en cada caso las funciones que sean competencia de la plaza que pretenda cubrirse, así como el conjunto de funcionarios a los que corresponda un determinado servicio, de manera que en las que se aprecie la concurrencia de la perturbación mencionada, pueda garantizarse que alguno de los funcionarios habla el idioma peculiar de la Comunidad, todo ello matizado por la vigencia del deber constitucional de conocer el castellano, que el artículo tercero de nuestra norma suprema impone a todos los españoles; cuarto, que cuando no mediante alguna de estas circunstancias, sigue siendo plenamente aplicable la consistente tesis jurisprudencial que considera discriminatoria la exigencia del

conocimiento de los idiomas de las Comunidades Autónomas con carácter obligatorio, expreso o implícito”.

»Precisamente en aplicación de la doctrina reseñada, algunas Sentencias del Tribunal Supremo, como las de 22 enero, 17 mayo y 8 julio 1991 (RJ 1991, 329, 4113 y 5452), han reconocido la constitucionalidad de resoluciones administrativas en las que se establecía la obligatoriedad de conocer el idioma propio de la Comunidad Autónoma para optar a puestos de trabajo como el de Conserje Municipal, Policía Municipal o Auxiliar Químico Administrativo, bajo el común fundamento de que el correcto ejercicio de sus funciones les obligaban a comunicarse directamente con quienes tienen derecho a usarla como ciudadanos de la respectiva Comunidad.»

Continua el Tribunal indicant el canvi de doctrina esdevingut a partir de la STC 46/1991, de 28 de febrer (vegeu REVISTA DE LLENGUA I DRET, núm. 17, pàg. 376-380), el qual recull expressament:

«Esta doctrina jurisprudencial, en la que se tuvo especialmente en cuenta la Sentencia del Tribunal Constitucional de 26 junio 1986, que afirmó la constitucionalidad de la Ley Vasca 10/1982 (LPV 1982, 1212), en la que se establecía que los poderes públicos determinarían las plazas para las que sería preceptivo el conocimiento del castellano y el euskera, ha sido ampliada por la del propio Tribunal Constitucional de 26 febrero 1991, según la cual no es inconstitucional el inciso final del artículo 34 de la Ley del Parlamento de Cataluña 17/1985, de 23 julio (RCL 1985, 2108 y LCAT 1985, 2153), de la Función Pública de la Administración de la Generalidad, que establece, en referencia al personal al servicio de la misma, que “en el proceso de selección deberá acreditarse el conocimiento de la lengua catalana en su expresión oral y escrita”. Entiende la sentencia que el propio principio de mérito y capacidad para el acceso a la función pública (artículo 103.3 de la Constitución) supone la carga para quien quiera acceder a ella de acreditar las capacidades, conocimientos e idoneidad exigibles para la función a la que aspira, por lo que la exigencia del conocimiento del idioma que es oficial en el territorio donde actúa la Administración a la que se aspira a servir, es perfectamente incluíble dentro de los méritos y capacidades requeridas.

»Dice la sentencia, sin embargo, que cuestión distinta es la proporcionalidad de esa exigencia, en función del tipo o nivel de la función o puesto a desempeñar, que viene impuesta por el artículo 23.2 de la Constitución, pues sería contrario al derecho a la igualdad en el acceso a la función pública exigir un nivel de conocimiento del idioma cooficial de la Comunidad Autónoma

que no guarde relación alguna con la capacidad requerida para desempeñar la función de que se trate.»

D'aquesta manera estén a Galícia l'argumentació del Tribunal Constitucional sobre aquest tema referent a Catalunya, establerta a la STC 46/1991, que com s'ha dit constitueix la resolució bàsica del màxim intèrpret constitucional sobre aquesta matèria. Tanmateix, cal observar que la doctrina transcrita contradiu frontalment l'expressada en la primera part de fonament jurídic. Es passa del principi general segons el qual el coneixement de les llengües oficials diferents del castellà es pot valorar com a mèrit no eliminadori, llevat de les excepcions plenament justificades en funció del lloc a ocupar, al principi de la legitimitat de l'exigència amb caràcter general de capacitació lingüística dels funcionaris, d'acord amb l'article 103.3 de la Constitució. Val a dir que aquesta és la primera vegada que el Tribunal Suprem explicita el canvi de posició entorn d'aquesta qüestió. Però no creiem que es tracti d'una «ampliació» de doctrina, com expressa el Tribunal Suprem, sinó d'un canvi del principi general que informa aquesta matèria.

Finalment, en el fonament jurídic tercer s'aplica la doctrina ressenyada per resoldre el litigi:

«TERCERO. — Aplicando los anteriores criterios al caso que enjuiciamos, nos encontramos que, con relación a las entidades locales, la Ley del Parlamento de Galicia 5/1988, de 21 de junio (RCL 1988, 1613 y LG 1988, 129), dispuso que las convocatorias de sesiones, órdenes del día, mociones, votos particulares, propuestas de acuerdo, dictámenes de las Comisiones informativas y actos de las entidades locales de Galicia se redactarían en lengua gallega y que la Xunta adoptaría las medidas oportunas para que en los concursos de acceso de funcionarios a la Administración Local se garantizase el conocimiento de la lengua gallega.

»Prescindiendo de los posibles defectos en que pudiera incurrir la Ley citada con relación al tratamiento que da a la que llama «la otra lengua oficial», por no ser determinantes en orden al fallo de este proceso, lo que sí aparece claro del texto legal es la finalidad de implantar el gallego como idioma escrito normal de la Administración Local de Galicia, aun cuando la Ley, por sí misma, remite a medidas posteriores la articulación del sistema para garantizar su conocimiento por los funcionarios, que en el plano legislativo sólo mucho después, por Ley del Parlamento de Galicia 8/1992, de 24 julio (RCL 1992, 2192 y LG 1992, 205), se ha impuesto para las pruebas selectivas que se realicen para el acceso a las plazas de la propia Administración Autonómica, obviamente no identificable con la Local.

»Estando vigente, en definitiva, una Ley de Galicia, la 5/1988, en la que se había ejercitado una potestad reconocida a la Comunidad Autónoma en el artículo 5.º del Estatuto y que —aun sin previsión legislativa expresa— un Ayuntamiento trata de hacer efectiva imponiendo un examen de gallego en las pruebas para cubrir una plaza de Auxiliar, resulta perfectamente razonable y proporcionada esta decisión a la finalidad legal perseguida: primero, porque las funciones de Auxiliar de Administración General están íntimamente relacionadas con la norma legal que ordena que se documenten en gallego las actuaciones municipales; segundo, porque el nivel del examen impuesto tampoco puede considerarse excesivo, al consistir en la simple traducción al castellano de un texto en gallego; y tercero, porque su valoración en el conjunto máximo de puntuación obtenible es de un 25 %, que tampoco resulta arbitrario, teniendo en cuenta la mencionada íntima relación entre la función de un Auxiliar y la documentación por escrito de las actuaciones municipales.»

El Tribunal recolza la legitimitat de la mesura presa en el fet que la Llei 5/1988, de 21 de juny, del Parlament de Galícia, preveu que un seguit d'actes i documents propis de l'Administració local hagin de ser redactats en llengua gallega. El raonament central que porta a la decisió té, doncs, dues fases. En una primera es constata l'ús habitual del gallec en el funcionament de les entitats locals; en la segona, es connecta aquest ús preceptuat legalment amb la funció a desenvolupar pel funcionari. Per consegüent, segons el Tribunal Suprem, resulta raonable l'exigència lingüística establerta en la convocatòria per opositar a la plaça. Ara bé, cal notar que, tot i la correcció de l'argumentació sobre la base del que preceptua la Llei susdita, la possibilitat d'establir proves de caràcter obligatori i eliminatori no depèn només d'aquesta, sinó de l'oficialitat del gallec, la qual converteix aquesta llengua en vehicle vàlid de comunicació en el si dels poders públics i entre aquests i els ciutadans. Allò que preveu la Llei ve a conferir un caràcter general a l'ús del gallec en l'àmbit local. Però l'Ajuntament pot establir exigències lingüístiques no solament perquè la Llei ho requereixi, sinó perquè la seva actuació ja té la cobertura directa en la Constitució i en l'Estatut d'Autonomia.

D'altra banda, amb bon criteri el Tribunal Suprem considera proporcional l'exercici previst a la convocatòria per cobrir la plaça d'auxiliar. La proporcionalitat s'entén en dos sentits. En el nivell de coneixement que es demana —una traducció sense diccionari—, el qual guarda una relació ajustada respecte al lloc que es pretén ocupar; i en el valor de l'exercici —que és d'un 25 %— en relació amb el conjunt de la prova.

Per acabar, volem advertir sobre una qüestió terminològica. El Tribunal Suprem expressa reserves sobre la correcció —constitucional?— de la citada Llei 5/1988 arran del tracte que aquesta atorga al castellà, «*la otra lengua oficial*», segons la dicció del text legal que el mateix Tribunal recull. Al nostre entendre, l'actitud desairada que es desprèn de la Sentència sobre la manera en què la Llei menciona el castellà no acaba de lligar gaire bé amb les al·lusions a la llengua gallega, que la mateixa resolució conté, com a «*lengua vernácula*» o «*idioma peculiar*», tots ells termes d'un rigor jurídic més aviat dubtós. Si es demana respecte envers el castellà en lloc d'expressions elusives, també cal que es tracti així les llengües oficials no castellanes.

Sentència del Tribunal Suprem, de 25 d'octubre de 1994, sala 3a. secció 7a. Ponent: Vicente Conde Martín de Hijas. Rep. Ar. núm. 8222 de 1994.

El Tribunal Suprem desestima el recurs d'apel·lació presentat contra la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya que resolía un conflicte lingüístic esdevingut a l'àmbit universitari. Els fets origen del litigi van tenir lloc en el decurs d'un examen d'història del dret, celebrat a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. El subjecte del recurs va demanar al professor de l'assignatura la traducció al castellà del text de l'examen, que estava redactat en llengua catalana. Davant d'aquesta petició, el docent va oferir a l'alumne l'aclariment individualitzat dels dubtes idiomàtics que pogués tenir, o bé la possibilitat de presentar-se a un nou examen escrit en castellà quatre dies més tard, proposta que va ser rebutjada. L'examinant va recórrer la denegació de traducció per la via especial de la Llei 62/1978, al·legant la violació dels articles 3, 14 i 27 de la Constitució.

La STC ressenyada acull la fonamentació jurídica de la Sentència apel·lada, la qual sintetitza en el seu fonament de dret primer:

«La sentencia recurrida, tras hacer unas consideraciones de índole general en sus fundamentos de derecho 2.º y 3.º sobre el sentido del derecho a la educación, la incidencia en él de la cooficialidad de otros idiomas distintos del castellano y de las exigencias de no discriminación por razón de idioma, así como de las consecuencias derivadas, en el ámbito de la educación, de la Ley del Parlamento Catalán 7/1983 (RCL 1983, 1179 y LCAT 1983, 634), de normalización lingüística, y en el de la Universidad de Barcelona, de su forma estatutaria, y después de dejar sentado el derecho del alumno a realizar

los exámenes en cualquiera de las lenguas oficiales de la Comunidad Autónoma, analiza el problema litigioso suscitado en el fundamento de derecho 4.º, cuyo contenido puede sintetizarse en los siguientes términos:

»a) que la asignatura de Historia del Derecho se desarrolló durante el curso 1989-1990 (curso al que se refiere el objeto del proceso) indistintamente en castellano y catalán.

»b) que el Profesor T. (Grupo M6) se expresaba en catalán, y que existía la previa correspondencia entre la opción lingüística del alumno en favor de un profesor, según que éste explique la asignatura en lengua castellana o catalana, y la redacción del texto de los exámenes.

»c) que el recurrente tuvo la opción de pasarse a un grupo de expresión castellana, pudiendo cambiar de grupo por razones lingüísticas, según se prevenía al respecto en general al principio de curso.

»d) que en esas condiciones es abusiva la pretensión del actor, cuando se han seguido en catalán las explicaciones académicas, rechazar la redacción del texto en la lengua vehicular del curso por falta de comprensión, lo que va contra los propios actos del recurrente, siendo calificable la exigencia de traducción del texto redactado en catalán de un acto en fraude de ley.

»e) que no se han vulnerado los artículos 14 y 27 CE, porque el profesor le ofreció concurrir a un examen oral en lengua castellana cuatro días después; sin que se presentara "alternativa que no cabe considerar gravosa o discriminatoria respecto de los demás alumnos, dada la causa de deserción del examen, y le participó solventar las dudas lingüísticas en el momento del examen escrito", sino que se considera proporcionada y razonable.

»f) que los derechos fundamentales no pueden entenderse de modo absoluto o desequilibrado, debiendo ejercerse dentro del respeto a la ley y el respeto de los demás.»

En el fonament jurídic segon el Tribunal Suprem recull les alegacions formulades pel demandant en el recurs d'apel·lació:

«SEGUNDO. — En las alegaciones apelatorias el recurrente sale al paso de los razonamientos de la sentencia que han quedado sintetizados, en especial del fundamento de derecho 4.º, pudiendo resumirse dichas alegaciones como sigue:

»a) negativa de que se pueda elegir la enseñanza de la disciplina en castellano, afirmando que la certificación en contrario unida a los autos no indica el horario de las clases, y que el recurrente no ha tenido jamás la opción de cursar en castellano su curso académico en su totalidad.

»b) que puede perfectamente pedir la traducción de su examen al caste-

llano, y que calificar esa pretensión de conducta abusiva es ironizar sobre el derecho fundamental.

»c) que con la experiencia del examen de junio, en el que se produjo un incidente similar con el actor, la Universidad pudo haber preparado los textos en castellano.

»d) que el ofrecimiento del profesor de aclarar las dudas lingüísticas es una exigua comprensión de los derechos lingüísticos del demandado.

»e) que en cuanto a la vulneración del artículo 14 CE "el hecho discriminatorio se produce en el momento en que en un examen de Universidad, independientemente de la lengua en que se exprese el profesor de la asignatura, se solicita la traducción del test del examen a la única lengua que existe obligación de conocer: el castellano", traducción que puede pedir cualquier alumno, suponiendo la negativa a la traducción un acto de discriminación respecto de los demás alumnos, cuyo conocimiento del catalán sea superior, por la dificultad añadida de interpretación de un idioma para los alumnos que no lo tienen como habitual, ni tienen obligación de conocerlo, no pudiéndose sustituir la traducción por los buenos oficios del profesor o por la discriminación que supone la alternativa del examen oral.

»f) que se vulneran todos los números del artículo 27 CE pues "el hecho de no querer confeccionar los tests y texto del examen en castellano, además de hacerlo en catalán, supone una enseñanza parcial, no rigurosa, discriminatoria, excluyente y diferenciadora.

»Es una iniciativa absurda, comprometida innecesariamente, contraria precisamente al espíritu universalista de la Universidad, que debiera conceptuarse como creativa, parainfo, mensajera.

»Es, en fin, una mediocridad, pero sobre todo una ilegalidad y una vulneración de los derechos fundamentales de la persona''.

»Por su parte las alegaciones impugnatorias de la Universidad, vienen a ser prácticamente una reiteración de sus alegaciones de contestación a la demanda.»

Un cop establerts els termes del litigi, en el fonament jurídic tercer el Tribunal Suprem efectua unes consideracions sobre la via processal escollida pel recurrent, això és, l'esmentat procediment preferent i sumari previst a la Llei 62/1978, de protecció dels drets fonamentals de la persona. Entén l'alt Tribunal que bona part de les alegacions del recurrent resten excloses de l'àmbit d'aquest procediment. L'exclusió es justifica en el fet que l'apel·lant creu vulnerats uns drets que, en propietat, es desprenen de l'article 3 de la Constitució, però no del 14 i del 27. Tenint en compte que el procediment actuat només inclou la protecció de drets

fonamentals, aquest no resulta adequat per a la tutela del dret a l'ús de la llengua castellana, previst a l'article 3, ja que, segons el parer del Tribunal Suprem, no es tracta d'un dret fonamental. Així, aquest Tribunal fa la distinció següent:

«(E)l derecho al uso del castellano "lengua oficial del Estado" que "todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla" (artículo 3.1 CE) [...] no pueden convertirse de principio en vulneraciones de los artículos 14 i 27 CE, debiéndose significar por otra parte el diferente rango constitucional de uno y otros derechos.»

Al nostre entendre, aquest raonament es presta a interpretacions desviades. La distinció en funció del rang constitucional entre allò tutelable en el procediment de protecció de drets fonamentals d'allò que en resta fora deixa sense enjudiciar les «hipotètiques vulneracions» del dret a l'ús de la llengua castellana. Aquesta doctrina, que es basa en la distinció clara dels drets derivats de l'article 3 i els de l'article 14 i 27 de la Constitució, comporta una compartimentació excessivament rigorosa dels drets en àmbits diferents, amb el correlat, com en el supòsit present, de deixar aparentment imprejutjada la qüestió litigiosa. De fet, però, encara que el Tribunal faci la distinció susdita, la interpretació que posteriorment realitza dels articles 14 i 27 ve a palesar que té ben present allò estipulat a l'article 3 CE, a pesar d'aquestes afirmacions en sentit contrari. A més a més, és sabut que la interpretació sistemàtica s'utilitza sovint en les resolucions del Tribunal Constitucional, de manera que s'entén dins de l'àmbit de protecció dels drets fonamentals drets no compresos entre els articles 14 i 29 de la Constitució (vegeu per exemple la STC 3/1981, de 2 de febrer).

A partir d'aquí el Tribunal analitza si la negativa del professor a facilitar l'examen en castellà vulnera els drets fonamentals dels articles 14 i 27 de la Constitució. Amb caràcter general, el fet essencial en què se sustenta la Sentència és la possibilitat d'elecció de llengua docent que en el seu moment va tenir el recurrent i a la qual, tanmateix, no es va acollir. La circumstància que l'alumne estigués adscrit voluntàriament a un grup impartit en llengua catalana resulta decisiva, segons es desprèn de la Sentència del Tribunal Suprem, per desestimar la demanda, tant pel que fa al principi d'igualtat com pel que fa al dret a l'educació. Per tant, l'argument central que mena a la decisió desestimatòria no és tant la inexistència d'un dret a escollir la llengua de docència —malgrat que també s'apunta—, com l'aplicació de la doctrina dels propis actes —indicada expressament en la sentència d'instància: qui se situa per pròpia voluntat dins l'àmbit de docència en català no pot després esgrimir el dret a ser

examinat en castellà. El Tribunal, doncs, resol sobre la base, contradita pel recurrent, que va existir una possibilitat real d'opció idiomàtica. Així les coses, els hipotètics drets lingüístics actuables a través de l'empara judicial van quedar limitats per aquesta elecció inicial de l'alumne, la qual esgotà les seves possibilitats respecte als moments posteriors, com és ara el moment de l'examen. És més, l'exigència de traducció efectuada per aquest esdevingué un acte en frau de llei, com apunta el Tribunal Superior de Justícia (FJ. 1 e)).

En concret, respecte del dret fonamental a l'educació, el Tribunal Suprem indica el següent:

«Establecido ese presupuesto fáctico, desde el prisma del derecho a la educación, en su vertiente de obligación prestacional de la Administración educativa, es indudable que tal obligación estaba adecuadamente satisfecha, y que, situado el actor por propia decisión en el ámbito idiomático del catalán, las incidencias del examen en relación con el idioma nada tienen que ver con el derecho a la educación.

»Conviene observar que el derecho consagrado en el artículo 27 CE no incluye, como elemento necesario, que la educación deba ser impartida en uno u otro idioma, siendo instrumentos idóneos para ella cualquiera de los oficialmente reconocidos; y si bien lógicamente se vulnera, cuando no se dispensa la educación en un idioma comprensible al educando, no cabe apreciar dicha vulneración, cuando es éste el que, teniendo opción por recibirla en cualquiera de los dos cooficiales, opta por el catalán, pudiendo haberlo hecho por el castellano.

»El derecho a la educación no puede situarse en la incidencia de un instante, cuando en sí implica un proceso dilatado en el tiempo. Y resulta pura incoherencia el situarse libremente en ese proceso en un ámbito idiomático, y exigir desde dentro de la opción elegida la traducción de un acto de él al otro idioma.

»Los razonamientos del apelante alusivos al derecho a la educación y a su pretendida vulneración, transcritos en el apartado f) del fundamento de derecho anterior carecen por completo de rigor jurídico, siendo tan sólo un desahogo retórico que ninguna relación guarda con las exigencias del derecho a la educación, en su configuración constitucional en el artículo 27 CE.»

Deixant de banda la qüestió de si va haver possibilitat d'elecció de la llengua docent, sobre la qual ja hem incidit, volem destacar dos aspectes del fragment transcrit. El primer, que el Tribunal Suprem considera no inclòs dins del contingut de l'article 27 de la Constitució rebre l'edu-

cació en un determinat idioma, essent idoni qualsevol dels oficials. Així, el Tribunal es fa ressò de la doctrina mantinguda pel Tribunal Europeu de Drets Humans (STEDH de 23 de juliol de 1968), que recentment ha tingut un acolliment contundent a la STC 337/1994, de 23 de desembre, en el fonament jurídic novè, de la qual s'indica:

«De otra parte, también desde la perspectiva del art. 27 CE ha de llegarse a la conclusión de que ni del contenido del derecho constitucional a la educación reconocido en dicho precepto ni tampoco, en particular, de sus apartados 2, 5 y 7 se desprende el derecho a recibir la enseñanza en sólo una de las dos lenguas cooficiales en la Comunidad Autónoma, a elección de los interesados [...] De este modo, el derecho a la educación que la Constitución garantiza no conlleva que la actividad prestacional de los poderes públicos en esta materia pueda estar condicionada por la libre opción de los interesados de la lengua docente. Y por ello los poderes públicos —el Estado y la Comunidad Autónoma— están facultados para determinar el empleo de las dos lenguas que son cooficiales en una Comunidad Autónoma como lenguas de comunicación en la enseñanza, de conformidad con el reparto competencial en materia de educación.»

Des d'aquesta perspectiva, doncs, no es podria al·legar cap vulneració de dret fonamental per la impartició de l'ensenyament en qualsevol de les llengües oficials, puix que competeix al poders públics determinar-la, en aquest cas, a la Universitat. Per aquest motiu sobta que el mateix Tribunal Suprem assenyali que l'obligació prestacional de l'Administració educativa «estava adequadament satisfeta», ja que la Universitat, consegüentment amb la inexistència de dret, no tenia cap obligació de prestació de caràcter lingüístic. És més, el fet que el recurrent es trobés adscrit voluntàriament a un grup català constitueix una qüestió totalment aliena a l'ús de la llengua per part del professor i a l'idioma de l'examen, qüestions aquestes d'estricta competència de l'administració universitària. Hagués gaudit o no l'alumne del dret d'opció, el dret fonamental a l'educació no s'hauria vulnerat.

En segon lloc, el Tribunal Suprem introdueix un altre element que configura el dret a l'educació en el seu vessant lingüístic. Seguint una línia apuntada a la STC de 12 de juny de 1987 (vegeu REVISTA DE LLINGUA I DRET, núm. 13, pàg. 277-278), el Tribunal estima que aquest dret constitucional requereix que l'idioma emprat sigui comprensible per a l'alumne. Aquesta doctrina, al nostre entendre, pot ser adequada per a àmbits educatius inferiors, però no és traslladable mimèticament a l'ensenyament universitari. Això obeeix a raons molt diverses. En primer lloc, es tracta

d'un nivell absolutament voluntari, amb la facultat de triar el centre que hom prefereixi. En segon lloc, els alumnes han rebut uns ensenyaments amb els quals se'ls suposa aptitud lingüística en les llengües oficials de la comunitat autònoma. En darrer lloc, els drets lingüístics subjectius s'han d'harmonitzar amb l'autonomia universitària, en virtut de la qual la Universitat deté la competència per fixar la llengua d'ús, d'acord amb l'establert a la Constitució i els estatuts d'autonomia. Aquests motius han de matisar considerablement l'exigència de llengua docent comprensible per a l'educand dins l'àmbit de l'ensenyament superior.

Finalment, el Tribunal Suprem aborda la presumpta violació de l'article 14 de la Constitució. Reproduïm els raonaments que dedica a aquesta qüestió.

«En cuanto a la pretendida discriminación, debe observarse que en el momento del examen del grupo en el que libremente se integró el demandante, pudiéndolo haber hecho en otro, en el que la enseñanza se impartiese en castellano, aquél se hallaba en idénticas condiciones que los demás alumnos, al ser para él el examen el mismo que el de sus condiscípulos. La dificultad idiomática no es argumento de recibo, cuando dicha eventual dificultad no era algo que viniera impuesto desde el exterior, sino que era un compromiso libremente aceptado, y, como dice con evidente acierto la sentencia, no le impidió a lo largo del curso seguir las enseñanzas del profesor, impartidas en catalán.

»Era el demandante el que en esa situación común se singularizaba, y nada tiene de particular que para satisfacer esa singularización, y obviarle las dificultades, se le ofrecieron las fórmulas que el profesor le ofreció: bien la aclaración en el acto de las dudas idiomáticas que pudiera tener, expediente individualizado con el que se conservaba al máximo de lo posible la igualdad del examen respecto a los demás alumnos, bien un examen diferente en castellano para él solo.

»Desde la perspectiva del derecho de igualdad no es adecuada la comparación entre la situación de los demás examinados y la situación singularizada habilitada "ad hoc" para él, pues el tratamiento singularizado que se le ofrecía era la respuesta a su automarginación de las circunstancias en que ese examen se estaba desarrollando, que eran, a su vez, las consecuentes a una opción inicial de integrarse en un grupo de enseñanza en catalán.

«Es de impecable rigor jurídico el razonamiento de la sentencia apelada, cuando califica las medidas ofrecidas por el profesor de adecuadas, razonables y proporcionadas a caso, y en la misma medida carecen de eficacia, para desvirtuarlo, las alegaciones apelatorias centradas en el derecho al uso del idioma castellano, lengua oficial del Estado.

»No se trata de que el actor pudiera sufrir una discriminación por razón del idioma; esto es, un trato diferente que el de las demás personadas, tomadas como término de comparación en una situación determinada, en que uno y otros se hallaban insertos, cuanto de que el demandante, que libremente se había insertado en esa situación común, quería alterarla, imponiendo el uso del castellano respecto a él en esa circunstancia, lo que es jurídicamente diferenciable, según se indicó al principio. Esa imposición en esas circunstancias merece el juicio peyorativo que la sentencia apelada le atribuye, lo que no es, por cierto, ironizar sobre el derecho fundamental, como, con indudable abuso en la calificación, afirma el apelante.

»Ha de concluirse por tanto proclamando que no se han desvirtuado los fundamentos de la sentencia apelada; que debe ser confirmada.»

Amb criteri correcte, el Tribunal Suprem estima que no es pot haver produït discriminació respecte dels altres alumnes concurrents a l'examen, atès que la situació singularitzada en què es trobà el recurrent va ser provocada per ell mateix, en integrar-se en un grup d'ensenyament impartit en català. Els altres alumnes examinats no constitueixen, doncs, des de la perspectiva del principi d'igualtat, un terme de comparació. Conseqüentment, les mesures *ad hoc* adoptades pel professor són adequades, raonables i proporcionades. És més, en opinió nostra, els oferiments del professor no són ni tan sols necessaris per a la satisfacció de drets fonamentals, perquè en aquest cas no en concorre cap.

*Sentència del Tribunal Suprem de 28 d'octubre de 1994, sala 3a., secció 3a.
Ponent: Eladio Escusol Barra. Rep. Ar. 8093 de 1994.*

L'objecte d'aquest pronunciament incideix de nou sobre la denominació que reben les llengües oficials de la Comunitat Valenciana en els estatuts universitaris. El Tribunal Suprem estima el recurs d'apel·lació promogut pel Consell de la Generalitat Valenciana i declara la legalitat del Decret que aprova els estatuts de la Universitat de València, el qual introduïu certes modificacions en la redacció donada pel claustre universitari als articles 5, 6, 7, 168 i 186. Prèviament, l'Audiència Territorial de València entengué que l'alteració dels dits preceptes constituïa una vulneració del principi d'autonomia universitària i, conseqüentment, va anul·lar l'acord de l'executiu autonòmic en aquest extrem.

El problema jurídic de fons és, doncs, molt similar al que se suscitava

a la STS de 20 de novembre de 1992, la qual anul·là la menció «acadèmicament català» recollida per l'article 7 dels estatuts de la Universitat de València. Com ja vàrem indicar en el seu moment, del reconeixement constitucional de l'autonomia de les universitats (art. 27.10 CE) es deriva una limitació del possible abast de la fiscalització judicial dels estatuts, en la qual no poden emprar-se criteris d'oportunitat (STC 130/1990, de 6 de juny). La doctrina del Tribunal Constitucional ha establert, així mateix, que la intervenció prèvia de l'executiu autonòmic en realitzar el control previst a l'art. 12 de la Llei orgànica de reforma universitària ha de regir-se per un principi d'interpretació favorable a la legalitat de la norma estatutària (STC 55/1989, de 23 de febrer) < vegeu les consideracions més àmplies recollides dins la *Crònica* jurisprudencial a la REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 20, pàg. 222-231 >.

De la mateixa manera que succeïa en el supòsit anterior, el Tribunal Suprem no té en compte aquesta doctrina constitucional en revocar la Sentència apel·lada i legitimar les alteracions del text estatutari, les quals presenten també un clar denominador comú. Les bases argumentals de la decisió es recullen en el fonament jurídic segon de la sentència on es descriu el marc legal de les universitats d'acord amb l'art. 6 de la LRU, que remet a la mateixa llei i a les normes dictades per l'Estat i les comunitats autònomes. Tot seguit, el Tribunal Suprem contrasta si les modificacions introduïdes vulneren l'ordenament jurídic, amb l'oblit absolut de les exigències derivades de l'autonomia. Es confirma, així, la substitució de les expressions «cultura nacional» i «problemes del País Valencià» recollides pel claustre, respectivament per «cultura de la nacionalitat» i «problemes valencians», amb l'argumentació que l'art. 2 de la Constitució espanyola es refereix solament a les «nacionalitats» i, per altra part, que l'expressió «problemes valencians» és ajustada a l'ordenament jurídic en el seu conjunt i particularment a l'Estatut d'autonomia que acull la denominació de «Comunitat Valenciana». D'aquesta manera s'oblida, d'una banda, que «nacional» deriva tant de «nació» com de «nacionalitat», atesa la poca difusió de «nacionalitari» i, d'una altra, que País Valencià apareix al preàmbul de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana —literalment «concepció moderna del País Valencià»— i és una expressió utilitzada normalment.

Pel que fa a les referències lingüístiques, el problema es planteja en els termes següents:

«3.ª *Tampoco atenta al principio de autonomía universitaria la supresión [artículo 168,a)] del párrafo "en los que figurará la valoración positiva*

del conocimiento de la lengua propia de la Universitat de Valencia», ni el añadir la palabra “legal” en el artículo 186, entre las palabras “regulación y específica”, así como la supresión de la obligación del personal de Administración y servicios de conocer las “lenguas oficiales en la Universitat de Valencia”. Y es que todo lo referente a los idiomas oficiales de la Comunidad Valenciana debe contener la precisión de que esos idiomas son el valenciano y el castellano (artículo 7 del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana), sin que quepan expresiones o párrafos ambiguos. En relación con las lenguas oficiales de la Comunidad Valenciana ya tuvo ocasión de pronunciarse esta Sala en su Sentencia de 20 noviembre 1992 (Rec. de apelación número 1473/1989), en la que se precisó que la lengua distinta del castellano que se habla en la Comunidad Autónoma de Valencia, es la lengua valenciana, y luego, en el undécimo Fundamento de Derecho, se dijo: “que la lengua tiene otras dimensiones además de la científica; tiene una clara dimensión política (es un crisol de historia, tradiciones, arte y sentimientos que expresa las aspiraciones de un pueblo), que, en cuanto asumida por el Derecho, adquiere valor jurídico”. Y se añadió que “la solución dada por el Derecho a esa realidad (a saber, que la lengua propia de la Comunidad Valenciana es el valenciano y que así debe llamarse), ha de ser respetada y salvaguardada por todos, también por la Universidad (artículo 9.1 CE)”.»

El Tribunal Suprem ve a sancionar un control positiu dels estatuts universitaris, que permetria modificar o suplir qualsevol omissió sobre la base de l'exigència d'una adhesió absoluta a la literalitat de les normes superiors de l'ordenament. Postura que contradiu d'una manera palesa la doctrina del Tribunal Constitucional que preveu la llei únicament com un límit negatiu de la voluntat lliurement expressada per la Universitat. La indicació precisa del que ha de dir la norma estatutària excedeix, doncs, del control de legalitat que ha de realitzar el Tribunal Suprem. El requeriment formulat en el sentit que «todo lo referente a los idiomas oficiales de la Comunidad Valenciana debe contener la precisión de que esos idiomas son el valenciano y el castellano [...] sin que quepan expresiones o párrafos ambiguos» està mancat de qualsevol fonament constitucional i, al mateix temps, representa una ingerència injustificada en l'àmbit de l'autonomia universitària, atès que la redacció presentada pel claustre admetia sense cap dificultat una lectura conforme a l'ordenament jurídic.

L'acolliment dels arguments adduïts per la STC de 20 de novembre de 1992 evidencia les crítiques que ja vàrem adduir en el seu comentari. A l'empara de l'afirmació que les qüestions discutides han estat objectivades pel Dret, i a través de la utilització d'un mètode d'interpretació lite-

ral, el Tribunal Suprem adopta criteris d'oportunitat política per legitimar les modificacions sofertes pels estatuts universitaris. Només així s'explica que l'expressió «cultura nacional» es consideri contrària a l'art. 2 del text constitucional o que s'imposi l'adjectiu «valencians» per substituir la referència als «problemes del País Valencià», la qual resta situada fora de l'àmbit del dret. L'aplicació de la doctrina elaborada entorn d'aquell supòsit condueix aquí a uns resultats encara més qüestionables des de la perspectiva de l'autonomia universitària. En síntesi, s'altera la voluntat expressada pel claustre universitari tot exercint l'autonomia sense que raons estrictament legals hi obliguin, ja que de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana no s'infereix només una interpretació contrària a allò acordat per la Universitat.

Recordem, finalment, el recurs d'empara interposat per la Universitat de València per la vulneració de la seva autonomia, arran de la sentència que qüestionà l'art. 7 dels seus estatuts. En pronunciar-se sobre aquesta qüestió, el màxim intèrpret constitucional haurà de revisar els plantejaments sostinguts pel Tribunal Suprem, el qual en realitzar el control de legalitat ultrapassa clarament «los confines de la oportunidad de la decisión libremente adoptada en ejercicio de la autonomía universitaria» (STC 139/1990, FJ 5).

Sentència del Tribunal Suprem, de 15 de novembre de 1994, sala 3a. secció 4a. Ponent: Mariano Baena del Alcázar. Rep. Ar. núm. 9180 de 1994.

El Tribunal Suprem resol en aquesta ocasió una qüestió aliena al dret lingüístic. El litigi va tenir origen en unes eleccions a determinats càrrecs del Col·legi Oficial d'Ajudants Tècnics Sanitaris de Tarragona, en què una candidata es va veure exclosa per acord de la Junta Directiva. El Tribunal Superior de Justícia va estimar el recurs presentat per aquella. El Col·legi va recórrer en apel·lació davant el Tribunal Suprem i, entre altres peticions, demanà la traducció de totes les actuacions a la llengua castellana. Reproduïm el fragment del fonament de dret primer dedicat a aquest tema:

«PRIMERO. — Para la mejor solución en Derecho del presente recurso es necesario hacer un examen de las alegaciones de la parte apelante por el orden en que fueron formuladas, dando prioridad a las de carácter procesal, en este caso varias o múltiples, si bien incluso antes hay que pronunciarse sobre la petición del otosí del escrito de alegaciones relativo a la necesidad de traducción de los autos a la lengua castellana.

»Sin embargo esta última petición debe ser de inmediato rechazada, como ya lo hizo nuestro Auto de 11 de septiembre 1990 dictado en el curso del proceso por razones sobradamente fundadas. Pues encontrándose redactados en lengua castellana o traducidos a ella la mayor parte de los documentos es posible desde luego dictar sentencia, desaconsejando el principio de economía procesal la todavía mayor demora en la resolución del recurso.»

La problemàtica que planteja l'obligació legal de traduir les actuacions judicials al castellà, prevista a l'article 231.4 de la Llei orgànica del Poder Judicial, ha estat ja abordada per anteriors resolucions del Tribunal Suprem, recollides en aquesta *Crònica*. Concretament, les STS de 5 de juny de 1992 i de 13 de febrer de 1994 (vegeu la *Crònica de jurisprudència* de la REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 19 i 24, respectivament) advertien al tribunal d'instància sobre la necessitat de traducció de les actuacions, tant les resolucions judicials com els documents obrants en el procés. L'actitud del Tribunal Suprem en aquest cas sembla que canvia el principi general mantingut fins ara. Malgrat que l'apel·lant demana la traducció, el Tribunal ho rebutja sobre la base del principi d'economia processal, segons el qual s'ha d'evitar una major demora en la resolució del recurs. El fet que el Tribunal Suprem admeti documentació en català, sense que això sigui obstacle per dictar sentència, traspua un respecte major envers el català. Però, sobretot, a efectes doctrinals resulta rellevant l'omissió de tota referència relativa a l'obligació de traducció per part del jutjat o tribunal d'instància.

Tanmateix, la resolució ha de ser entesa amb un parell de precaucions. En primer lloc, el Tribunal Suprem deixa clar que la majoria de documents ja són o han estat traduïts al castellà, de manera que la petició segurament respon més a una maniobra dilatòria que a una demanda motivada per dificultats lingüístiques reals —la sentència menciona una interlocutòria de l'any 1990 sobre la mateixa qüestió en el mateix procés—. Segonament, el Tribunal no efectua cap consideració que representi un canvi interpretatiu de l'obligació establerta a la LOPJ. Per aquest motiu, la STS ofereix interès per l'actitud que mostra, però només per això.

Resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat, de 10 de setembre de 1994. Rep. Ar. 7831.

En aquest cas el recurrent havia demanat la substitució del seu nom propi «Joan» per l'equivalent onomàstic en castellà «Juan». La sol·licitud

va ser desestimada pel jutge encarregat del Registre. L'interessat, nascut abans de l'entrada en vigor de la Llei 17/1977, de 4 de gener, que permet la substitució del nom que figuri en el registre pel seu equivalent en alguna de «las lenguas españolas», havia fet ús d'aquesta possibilitat legal, substituint el nom en castellà per la versió catalana. Davant de la nova pretensió del recurrent, la Direcció General fa les consideracions següents:

«SEGUNDO. — *La pretensión actual del promotor es que se deje sin efecto esa sustitución y que, por su sola manifestación de voluntad, vuelva a ostentar su originario nombre castellano "Juan". Es evidente que esta petición ha de rechazarse de plano, porque no hay ninguna norma que legitime tal cambio de voluntad y porque ello iría contra la estabilidad y fijeza que ha de rodear al estado civil y al nombre propio, al tratarse de materia sustraída, salvo excepciones legales muy limitadas, al principio de la autonomía de la voluntad.*

»TERCERO. — *No puede examinarse ahora la cuestión de si el propósito del interesado podría verse satisfecho, una vez transcurridos más de nueve años desde la sustitución de su nombre propio, por medio del expediente de cambio de nombre, bien sea de la competencia del Juez Encargado (cfr. arts. 59 y 60 LRC [RCL 1957, 777 y NDL 25893] y 209 y 210 RRC [RCL 1958, 1957, 2122; RCL 1959, 104 y NDL 25895]), bien de la competencia general del Señor Ministro de Justicia e Interior (cfr. arts. 57 LRC y 205 y 206 RRC). Falta en todo caso la necesaria fase de instrucción "conforme a las reglas generales" ante el Registro Civil del domicilio (cfr. art. 365 RRC).»*

Cal destacar que el centre directiu entén, d'una banda, que la substitució de nom prevista a la Llei 17/1977 només abasta una traducció del nom, no sent factible un segon canvi en sentit invers. D'altra banda, apunta que qualsevol altre canvi no comprès dins l'àmbit d'aplicació d'aquesta Llei, encara que sigui d'índole lingüística, s'ha de vehicular a través de l'expedient de canvi de nom, que constitueix un procediment més complex que la simple substitució.

Resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat de 7 d'octubre de 1994. Rep. Ar. núm. 10614.

La Direcció General desestima la pretensió del recurrent, que volia canviar el nom «Unax», inscrit en el Registre, per la seva variant «Unatx». Segons el centre directiu, aquesta modificació és mínima i intranscendent, per la qual cosa, seguint la seva doctrina sobre això, no concorre justa

causa per autoritzar l'expedient de canvi. L'interès de la resolució rau en el fet que per esbrinar la correcció de les dues grafies s'acut al nomenclàtor onomàstic basc, on figura només la que està inscrita en el Registre. Tot i així, la Direcció considera que «Unatx», nom pretès pel recurrent, constitueix una «grafia possible de l'antropònim». Ignorem, tanmateix, quina és la font de la Direcció General per fer aquesta afirmació.

Resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat, de 19 d'octubre de 1994. Rep. Ar. 10622.

El recurs interposat davant la DGRN té el seu origen en la inscripció registral de la filla del recurrent amb el nom d'«Elena», en contra de la voluntat manifestada pel pare d'imposar-li «Helena». Després de tractar diverses qüestions procedimentals, alienes a l'objecte d'aquesta ressenya, la Direcció General entra en el fons de l'assumpte i considera que concorren les circumstàncies requerides per a la modificació sol·licitada, és a dir, no perjudici a tercer i existència de justa causa. Amb relació a aquesta indica que *«aunque la modificación sea mínima y no suponga alteración fonética en el nombre inscrito, se deduce [...] que la voluntad de los progenitores fue la de imponer a su hija el vocablo "Helena"; esta forma, junto con "Elena", son correctas en castellano y catalán y, lo que es decisivo, la grafía "Helena" es la única correcta hoy en la lengua gallega»*. Se subjecta, doncs, la possibilitat de canvi de grafia a l'existència del vocable pretès en alguna de les llengües espanyoles. És més, «allò decisiu» és que en gallec només s'admet aquesta forma.

Aquesta doctrina contradiu anteriors resolucions de la DGRN, com les de 16 i 17 de maig de 1994, aquesta darrera sobre el mateix vocable, comentades a l'anterior *Crònica de jurisprudència*. El criteri allí mantingut era la necessitat de vinculació de la persona que vol modificar el nom i la llengua en què pretén inscriure'l. Concretament, en aquells supòsits es tractava de veïnatge civil en el primer cas i de naixement i residència en el segon. Ara, per contra, no s'aplica cap d'aquestes exigències, atès que allò determinant és l'exclusivitat de la grafia «Helena» en llengua gallega. Al nostre entendre, aquest darrer criteri resulta més correcte d'acord amb la legislació vigent, que res exigeix sobre la vinculació entre persona i llengua i que constitueix la línia que amb caràcter general ha mantingut la Direcció.

Nogensmenys, com en altres ocasions hem indicat, arran d'aquests supòsits concrets es planteja un problema d'abast més general com és l'ex-

cessiva rigidesa amb què encara es mou l'activitat registral en matèria de noms. Que per a un ciutadà de Granollers —aquest és el supòsit present— resulti decisiu el fet que en galleg la grafia volguda constitueixi l'única correcta, no es conjumina gaire bé amb la claredat i raonabilitat que hauria de tenir la Llei i amb la llibertat de cada persona.